

## **AXSIKENT TARIXIY MEROSI: TURIZM SALOHIYATI, TA’LIMiy AHAMIYATI VA TARG‘IBOT MASALALARI**

**Ahmadjonov Ibrohimjon Ilxom o‘g‘li**

*Hidoya o‘rta maxsus islom ta’lim muassasasi o‘qituvchisi*

*E-mail: [madrasalik1995@gmail.com](mailto:madrasalik1995@gmail.com)*

*Tel: + 907977221.*

**DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21057919>**

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada Axsikent tarixiy yodgorligining O‘zbekiston madaniy merosidagi o‘rni, uning turizm sohasini rivojlantirishdagi ahamiyati, ta’lim jarayonlarida tarixiy manba sifatida foydalanish imkoniyatlari hamda keng jamoatchilik orasida targ‘ib qilish masalalari yoritilgan. Shuningdek, Axsikentning tarixiy va madaniy salohiyatidan samarali foydalanish bo‘yicha takliflar keltirilgan.*

**Kalit so‘zlar:** *Axsikent, tarixiy meros, turizm, ta’lim, targ‘ibot, madaniy meros, Namangan viloyati, arxeologiya.*

**Аннотация:** *В данной статье рассматривается роль исторического памятника Ахсикент в культурном наследии Узбекистана, его значение в развитии туризма, возможности использования в образовательном процессе в качестве исторического источника, а также вопросы его популяризации среди широкой общественности. Кроме того, представлены предложения по эффективному использованию исторического и культурного потенциала Ахсикента.*

**Ключевые слова:** *Ахсикент, историческое наследие, туризм, образование, пропаганда, культурное наследие, Наманганская область, археология.*

**Abstract:** *This article examines the role of the historical monument Axsikent in the cultural heritage of Uzbekistan, its significance in the development of*

*tourism, the possibilities of its use in the educational process as a historical source, and issues related to its promotion among the general public. The article also presents recommendations for the effective utilization of Axsikent’s historical and cultural potential.*

**Keywords:** *Axsikent, historical heritage, tourism, education, promotion, cultural heritage, Namangan region, archaeology.*

**Kirish.** O‘zbekiston hududi qadimdan Sharq va G‘arb sivilizatsiyalarini bog‘lab turgan muhim hududlardan biri sifatida tarix sahifalarida alohida o‘rin egallaydi. Mamlakatimiz zaminida yuzlab qadimiy shaharlar, qal’alar va arxeologik yodgorliklar mavjud bo‘lib, ular xalqimizning boy madaniy merosi va davlatchilik tarixini o‘zida mujassam etadi. Ushbu tarixiy maskanlar nafaqat o‘tmish haqida qimmatli ma’lumotlar beradi, balki milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Ana shunday noyob tarixiy yodgorliklardan biri Axsikent hisoblanadi. Axsikent qadimda Farg‘ona vodiysining eng yirik siyosiy, iqtisodiy va madaniy markazlaridan biri bo‘lib, Buyuk Ipak yo‘li tarmoqlari orqali boshqa hududlar bilan uzviy aloqada bo‘lgan. Tarixiy manbalarga ko‘ra, ushbu shahar o‘z davrida hunarmandchilik, savdo-sotiq, ilm-fan va madaniyat rivojlangan markazlardan biri sifatida tanilgan. Axsikentda yashagan aholi yuqori darajadagi me’morchilik, metallga ishlov berish va boshqa hunarmandchilik turlari bilan shug‘ullanganligi arxeologik topilmalar orqali tasdiqlanadi.

Bugungi kunda Axsikent yodgorligi nafaqat tarixchilar va arxeologlar uchun muhim ilmiy tadqiqot obyekti, balki mamlakatimiz turizm salohiyatini oshirishda katta ahamiyatga ega bo‘lgan maskanlardan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda tarixiy-madaniy merosni asrash, restavratsiya qilish va dunyo miqyosida targ‘ib etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu jarayonda Axsikent yodgorligining tarixiy ahamiyatini keng jamoatchilikka yetkazish, uning turistik

imkoniyatlarini rivojlantirish va yoshlar orasida ommalashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.<sup>72</sup>

Axsikent merosi nafaqat moddiy madaniyat namunasi, balki xalqimizning ko‘p asrlik davlatchilik an‘analari, urf-odatlari va ma‘naviy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim tarixiy manbadir. Ushbu merosni chuqur o‘rganish va targ‘ib qilish orqali yosh avlodda tarixga hurmat, milliy g‘urur va Vatanga muhabbat tuyg‘ularini shakllantirish mumkin. Shuningdek, tarixiy obidalar asosida tashkil etiladigan sayohatlar, ekskursiyalar va ma‘rifiy tadbirlar turizm rivojiga xizmat qilish bilan birga, ta‘lim-tarbiya jarayonining samaradorligini ham oshiradi.

Mazkur maqolada Axsikentning tarixiy ahamiyati, uning turizm sohasidagi o‘rni, ta‘lim jarayonidagi imkoniyatlari hamda tarixiy-madaniy merosni keng targ‘ib etish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, Axsikent yodgorligidan samarali foydalanish orqali milliy merosni asrash va kelajak avlodlarga yetkazishning dolzarb jihatlari yoritib beriladi.

**Axsikentning tarixiy ahamiyati.** Axsikent qadimiy Farg‘ona vodiysining eng yirik va nufuzli shaharlaridan biri bo‘lib, o‘z davrida siyosiy, iqtisodiy, madaniy hamda hunarmandchilik markazi sifatida katta ahamiyat kasb etgan. Mazkur tarixiy shahar hozirgi Namangan viloyatining To‘raqo‘rg‘on tumani hududida joylashgan bo‘lib, O‘zbekistonning eng muhim arxeologik yodgorliklaridan biri hisoblanadi. Tarixiy manbalarda Axsikent IX–XIII asrlarda Farg‘ona vodiysining poytaxti sifatida tilga olinadi. O‘rta asr sharq olimlari va geograflari tomonidan qoldirilgan ma‘lumotlar ushbu shaharning o‘z davrida yirik siyosiy va iqtisodiy markaz bo‘lganligini tasdiqlaydi. Arab geograflari Al-Istaxriy, Ibn Havqal va Al-Muqaddasiy o‘z asarlarida Axsikentni Farg‘ona vodiysining eng rivojlangan va obod shaharlaridan biri sifatida tavsiflaganlar. Ularning yozishicha, shaharda savdo-sotiq rivojlangan, hunarmandchilikning turli tarmoqlari taraqqiy etgan va aholi zich joylashgan. Shaharning Buyuk Ipak yo‘lining muhim

<sup>72</sup> Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

tarmoqlaridan birida joylashgani uning iqtisodiy taraqqiyotiga katta ta’sir ko’rsatgan. Bu yer orqali Sharq va G’arb mamlakatlarini bog’lovchi savdo karvonlari o’tgan, natijada Axsikent xalqaro savdo munosabatlarining muhim bo’g’iniga aylangan. Savdo aloqalarining rivojlanishi shaharda turli madaniyatlar va sivilizatsiyalarning o’zaro ta’sirini kuchaytirib, uning madaniy hayotini yanada boyitgan. Axsikentning iqtisodiy qudrati, avvalo, hunarmandchilik va ishlab chiqarishning yuksak darajada rivojlanganligi bilan bog’liq bo’lgan. Arxeologik qazishmalar davomida shahardan metallurgiya ustaxonalari, kulolchilik markazlari, temirchilik ustaxonalari hamda boshqa ishlab chiqarish obyektlarining qoldiqlari topilgan. Ayniqsa, metallga ishlov berish va yuqori sifatli po’lat ishlab chiqarish bilan bog’liq topilmalar Axsikentning Markaziy Osiyodagi yirik metallurgiya markazlaridan biri bo’lganligini ko’rsatadi.

Tadqiqotchilar fikriga ko’ra, bu yerda tayyorlangan po’lat qurol-aslahalar, mehnat qurollari va maishiy buyumlar nafaqat Farg’ona vodiysida, balki qo’shni hududlarda ham keng tarqalgan. Bu esa shaharning iqtisodiy salohiyati yuqori bo’lganligini va xalqaro savdo tizimida muhim o’rin tutganligini anglatadi.

Arxeologik tadqiqotlar Axsikentning shaharsozlik madaniyati ham yuqori darajada rivojlanganligini ko’rsatadi. Qazishmalar davomida saroy majmualari, turar joylar, mudofaa devorlari, minoralar, hammomlar, ko’chalar va sug’orish inshootlarining qoldiqlari aniqlangan. Bu topilmalar shaharda rivojlangan infratuzilma mavjud bo’lganligini va aholining turmush darajasi yuqori bo’lganligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, suv ta’minoti va sug’orish tizimlarining mukammalligi Axsikent aholisining muhandislik va qurilish sohasida katta tajribaga ega bo’lganidan dalolat beradi. Shaharning geografik jihatdan qulay hududda joylashganligi uning siyosiy va harbiy ahamiyatini yanada oshirgan. Axsikent uzoq yillar davomida Farg’ona vodiysining siyosiy markazi vazifasini bajargan.

Mustahkam mudofaa devorlari, qo‘rg‘onlar va kuzatuv minoralari shaharning xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynagan. Ushbu inshootlar shaharni tashqi hujumlardan himoya qilish bilan birga, uning siyosiy mavqeini ham mustahkamlagan. O‘rta asrlarda Axsikent hukmdorlar va harbiy qo‘mondonlar faoliyat yuritgan markazlardan biri bo‘lib xizmat qilgan.

XIII asr boshlarida mo‘g‘ullar istilosi oqibatida Axsikent katta talafot ko‘rgan. Shahar vayron qilingan, ko‘plab me‘moriy obidalar zarar ko‘rgan va iqtisodiy hayot izdan chiqqan. Biroq shunga qaramay, uning tarixiy-madaniy merosi keyingi davrlarda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Arxeologik topilmalar va yozma manbalar orqali Axsikentning o‘tmishdagi taraqqiyoti, ijtimoiy hayoti va madaniy rivojlanishi haqida muhim ma‘lumotlarga ega bo‘lish mumkin.<sup>73</sup>

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, milliy tarix va madaniy merosni tiklash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Shu asosda Axsikent yodgorligini o‘rganish, saqlash va restavratsiya qilish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi. Arxeologik tadqiqotlar yanada jadallashdi, topilmalarni saqlash va ilmiy jihatdan o‘rganishga alohida e‘tibor qaratildi. Natijada Axsikent nafaqat tarixiy yodgorlik, balki ilmiy tadqiqotlar olib boriladigan muhim markazga aylandi.

Bugungi kunda Axsikent O‘zbekistonning turistik salohiyati yuqori bo‘lgan maskanlaridan biri hisoblanadi. Tarixiy obidalar, arxeologik topilmalar va ochiq osmon ostidagi muzey ko‘rinishidagi hudud mahalliy hamda xorijiy sayyohlarning qiziqishini tortmoqda. Turizm infratuzilmasining rivojlanishi ushbu hududning iqtisodiy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Shu bilan birga, Axsikent yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularda tarixiy xotira va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda muhim ma‘naviy-ma‘rifiy maskan sifatida xizmat

---

<sup>73</sup> Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish masalalari. Ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent: Fan, 2020.

qilmoqda. Axsikentning boy tarixiy va madaniy merosini o‘rganish, asrab-avaylash hamda keng jamoatchilikka targ‘ib qilish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu tarixiy shahar nafaqat Farg‘ona vodiysi, balki butun O‘zbekiston tarixining ajralmas qismi bo‘lib, xalqimizning ko‘p asrlik davlatchilik, ilm-fan, hunarmandchilik va madaniy taraqqiyot an‘analarini o‘zida mujassam etgan bebaho meros hisoblanadi.

**Axsikent va turizm rivoji.** Bugungi kunda O‘zbekistonda tarixiy-madaniy meros obyektlarini turizm sohasiga keng jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ana shunday muhim turistik maskanlardan biri Axsikent arxeologik yodgorligi bo‘lib, u o‘zining boy tarixi, noyob arxeologik topilmalari va madaniy merosi bilan mahalliy hamda xorijiy sayyohlarni o‘ziga jalb etmoqda. Farg‘ona vodiysining qadimiy poytaxtlaridan biri sifatida tanilgan Axsikent bugungi kunda tarixiy turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega bo‘lgan hududlardan sanaladi.<sup>74</sup>

So‘nggi yillarda Axsikent yodgorligida olib borilgan arxeologik tadqiqotlar natijasida qadimiy shahar devorlari, saroy qoldiqlari, hunarmandchilik ustaxonalari va turli madaniy qatlamlar aniqlanib, ular turistik namoyish obyektlariga aylantirilmoqda. Shuningdek, hududda tashkil etilgan muzey ekspozitsiyalari va ko‘rgazmalar tashrif buyuruvchilarga Axsikentning ko‘p asrlik tarixini yaqindan o‘rganish imkoniyatini yaratmoqda. Bu esa tarixiy merosni keng jamoatchilikka tanitish va yosh avlodning milliy tarixga bo‘lgan qiziqishini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Turizmning rivojlanishi hududning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Xususan, mehmonxona, transport, ovqatlanish va savdo xizmatlari sohalarining rivojlanishi yangi ish o‘rinlari yaratilishiga, aholi bandligining oshishiga va mahalliy budget daromadlarining ko‘payishiga xizmat

<sup>74</sup> O‘zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirish strategiyasi. – Toshkent, 2019.



qiladi. Bundan tashqari, turistik oqimning ortishi tarixiy yodgorliklarni saqlash, restavratsiya qilish va ilmiy jihatdan o‘rganish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi.<sup>75</sup>

Axsikentni xalqaro turizm bozorida yanada keng targ‘ib etish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jumladan, virtual ekskursiyalar, 3D modellashtirish, elektron kataloglar va ko‘p tilli axborot platformalarini yaratish orqali dunyoning turli mamlakatlaridagi sayyohlarga Axsikent haqida batafsil ma’lumot yetkazish mumkin. Shuningdek, hududda zamonaviy infratuzilmani rivojlantirish, transport qulayliklarini yaxshilash hamda xalqaro standartlarga mos xizmat ko‘rsatish tizimini joriy etish Axsikentning turistik jozibadorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, Axsikent nafaqat O‘zbekistonning boy tarixiy-madaniy merosini aks ettiruvchi noyob yodgorlik, balki mamlakat turizm salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiluvchi muhim strategik obyekt hisoblanadi. Uning tarixiy merosini asrash, ilmiy tadqiq etish va xalqaro miqyosda targ‘ib qilish O‘zbekistonning turizm sohasidagi raqobatbardoshligini oshirishda muhim omillardan biri bo‘lib qoladi.

## **XULOSA VA TAKLIFLAR**

Axsikent O‘zbekistonning bebaho tarixiy va madaniy meros obyektlaridan biri bo‘lib, xalqimizning ko‘p asrlik davlatchilik, madaniyat va ma’naviy hayotini o‘zida mujassam etgan noyob tarixiy maskan hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Axsikentning boy tarixiy salohiyati turizmni rivojlantirish, ta’lim jarayonini boyitish hamda milliy qadriyatlarni keng targ‘ib etishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tarixiy yodgorlikni chuqur o‘rganish va ommalashtirish

<sup>75</sup> Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish masalalari. Ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent: Fan, 2020.

orqali nafaqat tarixiy merosni asrab-avaylash, balki yosh avlodda milliy g‘urur, vatanparvarlik va tarixiy xotiraga hurmat tuyg‘ularini shakllantirish mumkin.

Shuningdek, Axsikentning turistik imkoniyatlaridan samarali foydalanish mamlakatimizning ichki va xalqaro turizm salohiyatini oshirishga, hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Tarixiy meros obyektlarini zamonaviy yondashuvlar asosida targ‘ib qilish va ulardan ta’limiy maqsadlarda foydalanish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

### **Takliflar:**

1. Axsikent tarixiy yodgorligi bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarni yanada kengaytirish va yangi arxeologik izlanishlarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.
2. Axsikent haqidagi ma’lumotlarni maktab, kollej va oliy ta’lim muassasalari o‘quv dasturlariga kengroq kiritish lozim.
3. Tarixiy obidani targ‘ib qilish uchun zamonaviy axborot texnologiyalari, virtual ekskursiyalar va raqamli platformalardan samarali foydalanish zarur.
4. Ichki va tashqi turizmni rivojlantirish maqsadida Axsikentga oid turistik marshrutlar va madaniy-ma’rifiy tadbirlar sonini ko‘paytirish tavsiya etiladi.
5. Yoshlar o‘rtasida tarixiy merosga hurmatni kuchaytirish uchun Axsikentga bag‘ishlangan tanlovlar, seminarlar, konferensiyalar va ekskursiyalarni muntazam ravishda tashkil etish lozim.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
3. Asqarov A.A. O‘zbekiston tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
4. Ahmedov B.A. O‘zbekiston xalqlari tarixi manbalari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.



5. Rtveladze E.V. O‘zbekistonning tarixiy-madaniy yodgorliklari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
6. Xasanov A. O‘zbekistonning tarixiy geografiyasi. – Toshkent: Universitet, 2017.
7. Muhammadjonov A. Qadimgi Farg‘ona tarixi. – Toshkent: Fan, 2016.
8. Bobobekov H. Farg‘ona vodiysi tarixi. – Toshkent: Sharq, 2018.
9. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 1–12-jildlar. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000–2023.
10. Axsikent: tarix va taraqqiyot. Ilmiy maqolalar to‘plami. – Namangan, 2022.
11. Farg‘ona vodiysi arxeologiyasi. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent, 2021.
12. O‘zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirish strategiyasi. – Toshkent, 2019.
13. Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish masalalari. Ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent: Fan, 2020.
14. Namangan viloyati tarixiy obidalari va ziyoratgohlari. – Namangan, 2023.
15. Axsikent arxeologik merosi va uning turizm salohiyati. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Namangan, 2024.